

Klius Y. I.

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

ANALYSIS OF EFFICIENT PRODUCTIVITY OF MANAGEMENT
BY COSTS AND I COMPOSITION COMPANY COMPOSITION ON YOUR BASIS**Summary**

The estimation of effective productivity in cost management is considered, methods of the theory of cost constraints are considered in the estimation of effective productivity, the use of schemes of analysis of the predicted financial condition of the industrial enterprise is proposed.

Key words: cost, efficiency, reporting, analysis, evaluation.

УДК 658.15:66.021.23

Корпанюк Т. М.

Цуркан А. О.

Вінницький національний аграрний університет

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Розглянуто механізм та фінансове забезпечення реалізації кредитної політики комерційного банку в сучасних умовах. Проведено аналіз кредитів та заборгованості клієнтів Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» за термінами прострочення. Визначено шляхи оптимізації фінансового забезпечення кредитної політики, а також проаналізовано основні її елементи, що реалізують взаємозв'язок між фінансовим забезпеченням та механізмом реалізації кредитної політики.

Ключові слова: кредит, кредитна політика, кредитний потенціал, кредитні ризики, комерційний банк.

Постановка проблеми. Кредитна політика – це визначення напрямів діяльності банку в галузі кредитно-інвестиційних операцій і розроблення процедур кредитування, що забезпечують зниження ризиків [5].

До існуючих проблем сучасної банківської системи належить недосконалий механізм формування та реалізації кредитної політики комерційними банками, що також створює додаткові перешкоди можливого економічного зростання за допомогою фінансово-кредитних важелів управління. Це доводить необхідність теоретичного та практичного дослідження існуючих проблем формування та реалізації кредитної політики банків, особливостей кредитних відносин із позичальниками з метою окреслення можливих шляхів удосконалення кредитної політики комерційних банків та забезпечення стабільності роботи.

Мета дослідження полягає у вивченні кредитної політики банку та визначенні шляхів її удосконалення на основі проведеного дослідження з метою поліпшення банківської діяльності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості застосування кредитної політики комерційними банками, аналіз існуючих проблем у цій сфері є об'єктом наукових досліджень. Ознайомлення та поглиблене вивчення економічної природи кредитної політики, існуючі аспекти кредитних відносин знайшли відображення у дослідженнях таких учених, як О. Васюренко, О. Гриценко, А. Грязнова, Т. Корпанюк, А. Єпіфанов, Г. Коробова, О. Лаврушин, В. Лагутін, Є. Мешкова, А. Мороз, В. Полякова, Г. Панова, М. Савлук, В. Севрук, І. Сало, М. Сивульський та ін. Однак ці проблеми потребують удосконалення та рекомендації щодо способів забезпечення кредитів та порядку їх повернення, узагальнення досвіду можливостей кредитної діяльності банків для вирішення проблеми економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна кредитна діяльність комерційних банків визначається метою внутрішньої кредит-

ної політики та практичним механізмом її реалізації. Оскільки основним видом банківської діяльності є кредитування, то його ефективність визначається рівнем наукової обґрунтованості положень, на яких базуються кредитні відносини банків із реальними та потенційними позичальниками, залежить від методів формування та інструментів практичного втілення кредитної політики.

Сукупність усіх мобілізованих банком джерел фінансування є сукупним кредитним потенціалом банку, кошти якого не можуть використовуватися на цілі кредитування в повному обсязі.

Таким чином, у широкому сенсі кредитний потенціал банку є сукупністю джерел фінансового забезпечення реалізації кредитної політики банку, що мобілізуються банком із метою розміщення в кредитні операції і покриття можливих кредитних втрат. У вузькому сенсі кредитним потенціалом банку є сукупність джерел фінансового забезпечення реалізації кредитної політики банку, які характеризують обсяг потенційних кредитних вкладень банку, як видно на рисунку 1 [4].

Кредитний потенціал банку є одним із визначальних чинників кредитної та процентної політики банку. За умов стійкого попиту на позики і порівняно невеликій частині вільних ресурсів процентна ставка банку зростає. У протилежній ситуації вона знижується. Таким чином, процентна ставка регулюється не тільки співвідношенням попиту і пропозиції на кредитні ресурси банку, але й можливостями банку формувати ці ресурси.

Основними шляхами збільшення кредитного потенціалу банку є збільшення власних та залучених коштів. В основному це відбувається за рахунок вкладників депозитів та ефективної інвестиційної політики.

Змістом кредитної політики в частині управління кредитним потенціалом є ті дії, які направлені або на абсолютне його збільшення, або на розроблення та впровадження ефективніших методів використання залучених коштів.

Рис. 1. Структура сукупного кредитного потенціалу банку

Джерело: узагальнено автором

Основним завданням банківського сегмента є підтримка ліквідності, що також досягалася за рахунок вивільнення коштів із робочих активів.

За джерелами виникнення серед основних причин стану, що склався на кредитному ринку України, можна виділити:

- диспропорції в структурі кредитного потенціалу банків, що виражаються в низькій частині постійної його частини. На практиці це призводить до того, що в частині довгострокових кредитів, наданих банками, виявляються пролонговані короткострокові кредити в оборотні кошти, і навпаки, в групі короткострокових кредитів – кредити на витрати капітального характеру, оскільки через відсутність у банків в достатньому об'ємі ресурсів довгострокового характеру короткострокові кредити часто авансують у довгострокові витрати;

- регулятивні вимоги НБУ, наявність яких призводить до того, що технологія кредитування зі сфери взаємовідносин банку з клієнтом переміщається в площину, що регламентується державою. Це виражається в тому, що в частині технології здійснення кредитних операцій НБУ регламентує способи, форми і методи надання грошових коштів позичальникам, методологію оцінки кредитних ризиків і вимоги до створення резервів на можливі втрати без урахування специфіки потреб, що складаються в системі «банк – клієнт»;

- низька кредитоспроможність підприємств, що ускладнює перспективне прогнозування фінансового стану позичальників та оцінку джерел забезпечення поворотності кредитів.

Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [4].

Схильність банківського сегмента до кредитного ризику зумовлена значною концентрацією кредитів за окремими позичальниками, що характерне для значної кількості банківських установ, істотним обсягом валютних кредитів (за умов

нестабільної валютно-курсової політики), а також погіршенням платоспроможності значної кількості позичальників, що призводить до розбалансування платіжного календаря. Значний ризик для стабільності банківської системи пов'язаний із поширенням на фінансовому ринку країни «транзитного кредитування», що часто передбачає спрощення оцінки кредитоспроможності контрагентів.

Кредитна політика банку повинна розроблятися з урахуванням перерахованих особливостей на основі всебічного аналізу сучасних форм організації кредитних відносин, що використовуються вітчизняними банками, що дасть змогу оптимізувати процеси банківського кредитування з огляду на закономірності кругообігу потреб підприємств і нормами регулювання діяльності банку.

Виходячи з цього, зміст кредитної політики банку на стадії розроблення механізму кредитування зводиться до розподілу оптимального і цілеспрямованого поєднання окремих організаційно-економічних прийомів видання, погашення кредитів, стягнення відсотків за користування кредитом і забезпечення поворотності коштів кредитного потенціалу.

Оптимальне і цільове поєднання окремих організаційно-економічних прийомів видання і погашення короткострокових кредитів дозволяє надати кредитному процесу більшої відповідності із закономірностями кругообігу капіталу підприємств і на цій основі забезпечувати активну роль банків в організації їх платіжного обігу та знижувати кредитні ризики. На практиці такі прийоми і способи кредитування знаходять своє відображення в конкретних формах і видах банківських кредитів: разових кредитів, кредитних ліній, овердрафтів.

Найбільш поширеними є кредити на задоволення невідкладних першочергових потреб підприємств на: придбання сировини для виробництва, оплату рахунків за електроенергію, виплати заробітної плати, перерахування платежів до бюджету і позабюджетні фонди. Цільові разові кредити опосередковують усі стадії кругообігу капіталу підприємств.

Таблиця 1

**Аналіз кредитів та заборгованості клієнтів ПАТ «Укрсоцбанк»
за термінами прострочення станом на 31 березня 2017 р., тис. грн.**

Величина прострочення за юридичними та фізичними особами-позичальниками	Кредити до вирахування резерву на покриття збитків від зменшення корисності	Резерв на покриття збитків від зменшення корисності	Кредити за вирахуванням резерву на покриття збитків від зменшення корисності	Зменшення корисності щодо суми кредитів до вирахування резерву на покриття збитків від зменшення корисності, %
Юридичні особи:	18,000,790	-9,468,452	8,532,338	52.6
Непрострочені	7,175,685	-1,804,033	5,371,651	25.1
Прострочені менше 30 днів	108,095	-44	108,051	0.0
Прострочені на 31–90 днів	1,803,232	-849,152	954,080	47.1
Прострочені на 91–360 днів	553,905	-273,153	280,752	49.3
Прострочені понад 360 днів	8,359,873	-6,542,070	1,817,804	78.3
Фізичні особи:	28,451,785	-18,390,074	10,061,711	64.6
Непрострочені	2,628,700	-286,041	2,342,659	10.9
Прострочені менше 30 днів	136,190	-14,020	122,170	10.3
Прострочені на 31–90 днів	102,546	-27,382	75,164	26.7
Прострочені на 91–360 днів	329,900	-151,927	177,973	46.1
Прострочені понад 360 днів	25,254,449	-17,910,704	7,343,745	70.9
Усього	46,452,575	-27,858,526	18,594,049	60.0

Джерело: узагальнено автором на основі фінансової звітності «Укрсоцбанку»

Сьогодні в банках України є доволі широкий спектр методики визначення кредитоспроможності позичальника. Схожими за методичним підходом є методики оцінки кредитоспроможності, розроблені АКБ «Промінвестбанк» та ВАТ «Райффайзен банк Аваль», що дає змогу зробити їх порівняльний аналіз. Кредитоспроможність позичальників за цими методиками визначається за комплексно-бальною системою (табл. 2).

Як видно з таблиці, ранжування підприємств-позичальників за балами ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Райффайзен банк Аваль» майже однакові. На відміну від методики ПАТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк» значно збільшив кількість балів за кожним класом.

Методичні рекомендації стосовно оцінки кредитоспроможності позичальника ПАТ «Укрсоцбанк» містять дванадцять розділів, із яких три безпосе-

редньо стосуються аналізу показників фінансового стану (табл. 3). Якщо взяти позичальника з максимальною сумою балів, то за показниками фінансового стану можна набрати максимальну 165 балів (підприємство належатиме до класу Г), тобто близько 25% від загальної суми балів.

Із наведених показників перевагу надають показнику «рентабельність виробництва». Кількість балів за цим показником нараховується залежно від рівня рентабельності. Максимальну суму (30 балів) нараховують тим підприємствам, де рівень рентабельності виробництва понад 10%. Інші показники оцінюють за сумою від 10 до 20 балів.

Кредитна політика повинна містити в собі план із розміщення кредитних ресурсів банку, а також методологію, відповідно до якої кредитний портфель повинен управлятися, тобто визначати те,

Таблиця 2

**Бальна система визначення класу позичальника
ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «Райффайзен банк Аваль»**

Клас	Загальна сума балів	
	ПАТ «Укрсоцбанк»	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»
Клас А. Позичальники надійні (неризикові)	понад 670 балів	550 і більше балів
Клас Б. Позичальники з мінімальним ризиком	від 530 до 670	450–549
Клас В. Позичальники з середнім ризиком	від 370 до 530	300–449
Клас Г. Позичальники з високим ризиком	від 140 до 370	200–299
Клас Д. Позичальники з повним ризиком	менше 140 балів	менше 200 балів

Джерело: узагальнено автором на основі фінансової звітності «Укрсоцбанку»

Таблиця 3

Порівняльна характеристика методики оцінки кредитоспроможності позичальників

ПАТ «Укрсоцбанк»	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»
1) оцінка платоспроможності позичальника; 2) оцінка фінансової стійкості позичальника; 3) аналіз обсягів реалізації позичальника; 4) аналіз оборотів за рахунками позичальника; 5) аналіз складу та динаміки дебіторської й кредиторської заборгованості; 6) аналіз прибутків і збитків; 7) аналіз рентабельності; 8) кредитна історія клієнта (за останні 3 роки); 9) ефективність управління позичальника; 10) вплив географічних і галузевих чинників; 11) оцінка ділових якостей керівництва позичальника; 12) інша інформація.	1) показники фінансового стану; 2) обороти за рахунками; 3) кредитна історія; 4) об'єктивні чинники діяльності клієнта; 5) додаткові чинники.

Джерело: узагальнено автором на основі [3; 4; 6]

яким чином кредити виникають, обслуговуються, контролюються й повертаються. Якісна кредитна політика не повинна бути занадто обмежуючою. Якщо працівники банку вважають, що окремі пропозиції з кредитування можуть бути розглянуті, хоча й не відповідають письмовим директивам, то кредитна політика повинна дозволити вносити такі пропозиції на обговорення Ради директорів [5].

Із вищезазначеного матеріалу можна виділити низку рекомендацій щодо поліпшення ефективності формування та реалізації кредитної політики комерційного банку:

– банку необхідно вивчати своїх клієнтів і групувати їх за пріоритетністю для того, щоб пропонувати клієнтам вигідніші тарифні плани, банківські продукти та ін.;

– чітке визначення видів та строків. Кредитна політика повинна описувати види кредитів й інших кредитних інструментів, які банк має намір надавати клієнтам, а також містити директиви зі спеціальних кредитів. Вибір видів кредитних інструментів повинен ґрунтуватися на досвіді працівників кредитного відділу, структурі депозитів банку й очікуваному кредитному попиті.

– певні види кредитів, використання яких раніше призвело до непередбачених збитків, повинні контролюватися старшими менеджерами або не використовуватися взагалі.

– у межах кредитної політики доцільно встановлювати максимальний строк для кожного виду кредитів, а кредити повинні видаватися з реальним графіком погашення. Планування строків погашення повинне залежати від очікуваного джерела погашення, призначення кредиту й корисного терміна служби застави.

– обґрунтоване ціноутворення. Процентні ставки у різних видах кредитів повинні бути достатніми для того, щоб покривати витрати

банку на залучення ресурсів, кредитний нагляд, адміністрування (включаючи загальні накладні витрати) і можливі збитки. Водночас вони повинні забезпечувати прийнятну маржу прибутку. Ставки повинні періодично переглядатися й мінятися відповідно до змін величини витрат або конкурентних факторів.

– кредитна політика повинна встановлювати ліміти для всіх працівників, що займаються наданням кредитів. Індивідуальні обмеження можуть бути більш твердими, ніж зазвичай (залежно від досвіду службовця й строку його служби в банку). Кредитні ліміти можуть бути також засновані на групових повноваженнях, великі кредити можуть зажадати згоди комітету. Повинні бути обговорені звітні процедури й частота засідань комітету.

– кредитна політика повинна визначати несплачені зобов'язання всіх видів й описувати, які звіти представляються правлінню за цими несплатами. Ці звіти повинні містити досить інформації для того, щоб визначити фактор ризику, потенційні збитки й альтернативні шляхи дій.

Висновки. Отже, дослідивши всі особливості кредитної політики комерційного банку, можна зазначити, що для ефективної діяльності потрібно удосконалити кредитну систему, яка є однією з основних елементів роботи банку. Потрібно застосовувати методи, що забезпечать адекватну оцінку кредитоспроможності, прогнозування фінансового стану позичальників та поворотність кредитів у повному обсязі. Своєчасно визначити негативні зміни у діяльності позичальників та вчасно вживати відповідних заходів щодо їх запобігання. Для покращення управління процесом кредитного моніторингу важливо розробляти та впроваджувати у діяльність нові системи класифікації кредитних ризиків. Це дасть змогу підвищити кредитоспроможність та покращить роботу банку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Корпанюк Т. Особливості ведення управлінського обліку в комерційних банках України. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 4. С. 152–159.
2. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. Дзюблюка. Тернопіль: Видво ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 696 с.
3. Банківські ризики: теорія та практика управління : монографія / Примостка Л., Лисенок О., Чуб О. та ін.; Держ. вищий навч. заклад «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2008. 456 с.
4. Верхуша Н. Концептуальні основи управління кредитним ризиком банку на основі системного і процесного підходу. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 4(130). С. 11–21.
5. Денежко К., Жиліна Ю. Поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України. Управління розвитком. 2013. № 17. С. 8–11.
6. Зверяков М., Коваленко В., Сергеева О. Управління фінансовою стійкістю банків: навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2014. 484 с.

Корпанюк Т. Н.

Цуркан А. О.

Винницький національний аграрний університет

КРЕДИТНАЯ ПОЛИТИКА КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Резюме

Рассмотрены механизм и финансовое обеспечение реализации кредитной политики коммерческого банка в современных условиях. Проведен анализ кредитов и задолженности клиентов Публичного акционерного общества «Укрсоцбанк» по срокам просрочки. Определены пути оптимизации финансового обеспечения кредитной политики, а также проанализированы основные ее элементы, реализующие взаимосвязь между финансовым обеспечением и механизмом реализации кредитной политики.

Ключевые слова: кредит, кредитная политика, кредитный потенциал, кредитные риски, коммерческий банк.

Korpaniuk T. N.

Tsurkan A. O.

Vinnitsia National Agrarian University

**THE CREDIT POLICY OF THE COMMERCIAL BANK
AND DIRECTIONS OF ITS IMPROVEMENT**

Summary

The mechanism and financial support of realization of the commercial bank's credit policy in the modern conditions are considered. The analysis of loans and debts of clients of Public Joint Stock Company "Ukr-sotsbank" was carried out on terms of delay. The ways of optimization of financial support of credit policy are determined, and the main elements of it that realize the relationship between financial support and the mechanism of realization of credit policy are analyzed.

Key words: credit, credit policy, credit potential, credit risks, commercial bank.